

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

2. De temerario iudicis suspicione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

PARS ALTERA.

De obligationibus contractis ex iniu-
sta læsione fame, & honoris.

CAP. I.

Quid sit fama? honor? laus? gloria?

Fama est bona existimatio de aliorum excel-
lencia. 1

Amor est testificatio (exterioribus signis)
alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2

Laus differt ab honore, quod laus solum consistit
in verbis.

Gloria est effectus honoris. Nam exinde, quod de
alterius bonitate & excellentia testificamur, clarescit
eius excellentia in notitia plurimorum.

CAP. II.

*De temerario Iudicio, suspitione ac du-
bitatione.*

Iudicium, suspicio & dubitatio differunt. Iudicium
enim est firma animi sententia, siue assensus. Suspi-
cio est assensus debilis, iunctus cum formidine op-
positi. Dubitatio non est assensus, sed veluti suspen-
sio animi.

Suspicio alia est levis, quæ valde debilem assen-
sum, multum tamen dubitationis habet. Suspicio a-
lia grauis, quæ plus assensus & parum dubitationis
habet, sæpe appellatur præsumptio vehemens. Alia
dicitur certa suspicio & violenta, excludens omnem
dubitacionem, ideoq; pertingit ad integram crude-
litatem ex coniecturis seu iudiciis haustam.

Ec 5 ~~suspicio~~ Dubita-

2 Dubitatio, suspicio, iudicium, aliud est prudens (quod nititur sufficientibus indiciis seu coniecturis ad generandam alicui dubitationem de alterius probitate; suspensionem vel iudicium de improbitate); aliud verò est temerarium & imprudens, quod sufficientibus indiciis non innititur.

NB. Quod maiora indicia requirantur ad ferendam contra aliquem sententiam in externo publico iudicio, quam interno cuiusq; hominis: atq; in foro externo maiora indicia siue probationes exigantur ad criminis condemnationem, quàm civilis causæ definitionem. Vnde licet Salomon ex præsumptione violenta (quod n. parentes filios amore prosequuntur veluti naturæ præsumptio est) filiolum vni mulierum adiudicavit, alteram tamen tanquam nocentem non legitur punivisse.

3 Licet iudicium vel suspicio temeraria, sicut de heresis, blasphemia, &c. sint peccata subiective intellectui, consensus tamen voluntatis necessarius requiritur, vt formalem rationem peccati habeant.

4 Suspiciari vel iudicare de proximo, vbi sufficientia indicia se præbent, nec charitati, nec iustitiæ repugnat. Ratio, quia proximus ius suæ existimationis a comparatione eius, cui crimine sufficientibus indiciis cognitum est, sed cum sæpe decipiamur expediri nimium extra necessitatis ac utilitatis rationes committimus & incertis rumoribus in proximi infamitatem nullam fidem habeamus. Quod si necessitas postulat, v. c. in prælatis, parentibus, quorum est committere errores suorum, expendere possunt, quantum indicia alicuius mali probationes habeant, vt si opus sit remedium adhibere possint, tamè cautio adhibenda ne nimia suspicione animos suorum alienent, & inquietos reddant.

Temere iudicare proximum, est peccatum cōtra iustitiam, suo pte genere mortale, patet Marci 7. *No- lite iudicare*; item Iacobi 4. *Qui iudicat fratrem suum, detrahit legi*. Ratio, Quisq; ius habet ad bonam existimationem sui, donec de eo crimen cognoscatur, iuxta illud: *Quisq; præsūmēdus est bonus, donec demonstretur malus*. Ergo iniuriam infert, qui illum in corde suo temere iudicat & damnat.

NB. Ut sit mortale, requiritur res grauis, id est, talis, vt spectatis circumstantiis personæ, is de quo sinistrè iudicatur, si sciret tale de se iudicium temerè conceptum esse, meritò grauem iniuriam & læsionē suæ existimationis censeret. Item requiritur perfectio actus, alias veniale.

Temere de proximo suspicari vel de eius probitate dubitare, est ex genere veniale. Ratio, quia per suspicionem fama parum læditur: nam fama non est leuis & subitanea bona existimatio, sed est permanens de altero. Sinistra autem suspicio ad eò imperfecta est, vt parum imminuat ante conceptam de proximo bonam opinionem, multò minus in animo reponat contrariam malam famam, quippe statim suspicans, se corrigens, si opus sit.

Quod si suspicio sit de re grauiſſima, prodicione, incestu, & de persona honesta, vix accidit sine odio, id eò mortale fieri potest.

NB. Si dubites de proximi bonitate, licet per se veniale, tamen si talem dubitationem exterius significes, v. c. ob id in mores eius inquiras, potes peccare mortaliter; tamen non prohibetur, si dubites v. c. de quodam, vt custodias tua diligenter, sit a prohibeas, ne cum tali adolescente loquatur, quod accidere possit, vt ab eo seducatur.

Dubia

7 Dubia in meliorem partem interpretanda sunt, negatiuè, quamdiu scilicet dubia res est, quod etiam in externo foro vsuuenit; nam si reus de crimine conuictus non sit, absoluitur, non affirmando crimen non admisisse, sed de eo demonstrata non fuisse, iuxta illud: *Quamdiu aliquis non demonstratur nocens, censendus est innocens.* Et regula 11. in 6. *Cum sunt partium iura obscura, Reo fauendum est potius, quam Actori.* Ratio assertionis est; Satius est in dubio frequenter falli benè opinando de proximo, quàm malè opinando vel semel decipi. Nam ille speculatiui intellectus error, cum circa secularia versetur, exiguum malum versetur: hic autem error practicus est, cum voluntaria malitia & proximi iniuria coniunctus, idq; propter ea quod in dubio nemo condemnandus, aut possessione famæ spoliandus sit.

8 Qui semel malus, semper præsumitur esse malus. Intellige in eodem genere delicti, & quamdiu ex iudiciis emendatio colligi non potest Ratio, qui enim semel voluntatem d. liberate inclinauit in malum peccati, in eodem veluti captus est, donec animus mutet & corrigat. Quod verò animus mutauit hoc non præsumitur, sed probari debet vel indicium ostendi, sicuti si quis semel deprehendatur esse pauper, non præsumitur esse diues, donec id probetur iudiciis demonstrat.

Hæc regula vera est, quatenus agitur de cautela alieno incommodo; Sic qui fraudulenter tutelam administravit, etsi satisfacere velit à tutela tanquam suspectus remouendus est.

NB. Et marito semel scæuienti non est restituenda vxor, ob scæuitiam digressa, nisi securitas ei prouideri possit, c. literas. Et semel periurus etiam emendatus non

non debet admitti ad testimonium ferendum cit. c. testimonium. Quod si sciamus aliquem semel mentitum fornicatum esse, de eius probitate merito dubitamus, donec emendationis signa prodat. Nam emendatio est quid facti, factum autem in dubio non praesumitur.

CAP. III.

De detractioe.

Detractio est alienae famae iniusta diminutio, vel fit directe vel indirecte. Directe quadriplex: 1. imponendo alicui crimen falsum. 2. Exaggerare crimen verum vel falsum. 3. Manifestare crimen occultum. 4. Opus rectum sinistre interpretari.

Indirecte tripliciter. 1. Alterius dotes inficiari. 2. Eadem eleuare siue extenuare. 3. Malitiose recitare: vt, si alius hominem laudantibus subiicias. *Ego taceo*; aut frontem contrahas, adde frigidam & simulatam laudationem.

Detractio est ex genere mortale grauius furto, minus homicidio. Tanto enim peccatum grauius est, quanto maiore bono iniuste priuat: Atqui, vt Salomon ait, *Prov. 22.* Melius est nomen bonum, quam diuitiae mulierum. Accedit, quod saepe per detractioem non solum fama proximi ledatur, sed etiam amicitia & pax inter homines violatur: quod sursoris peccatum dicitur, *Eccles. 28.* Quod si quis per detractioem causa sit damni in corpore, aut bonis fortunae, cum plures sint species, in Confessione explicari debent.

Detractio saepe est peccatum tantum veniale, vel ob materiae leuitatem, vel ob imperfectionem actus ex linguae praecipitatione, nisi enim hoc dicamus, totum

1

2

3

tum